

Budapest percepciók

A turizmus hatása a főváros imázsára a helyiek és a turisták
nézőpontjából

Beke Balázs Gábor

Tartalomjegyzék

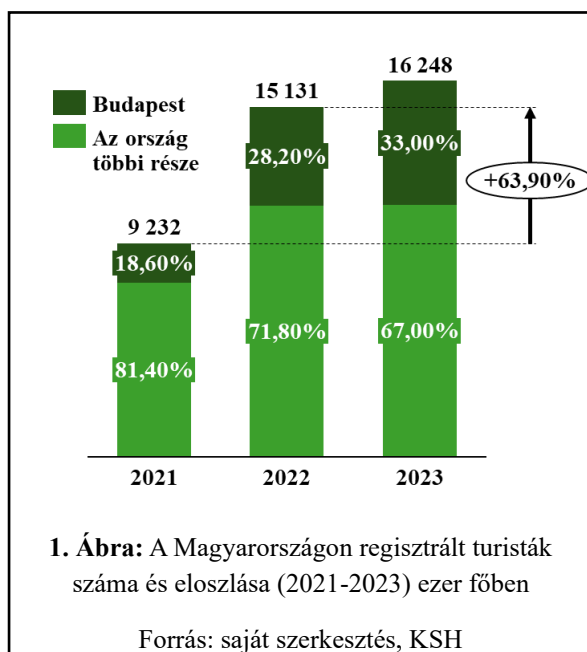
I. Bevezetés	1
II. Irodalmi áttekintő	3
II. 1. A desztináció imázs	3
II.2. A kulturális turizmus trendjei	4
II.3. A helyi lakosság és a városimázs kapcsolata	5
II.4. Túlturizmus.....	5
II.5. Pandémia és modellváltás.....	7
III. Kutatási módszertan	7
IV. Kutatási eredmények	9
IV.1. Budapest turisztikai profilja.....	9
IV.2. A turizmus hatása a városi életminőségre.....	11
IV.2.1. Pozitív hatások.....	12
IV.2.2. Negatív hatások	14
IV.3. Érdeklődések a helyi lakosság és a turisták között	17
IV.4. Városimázs: külső percepció és belső valóság feszültségei	20
V. Javaslatok.....	22
VII. Összegzés.....	25
Irodalomjegyzék.....	28

I. Bevezetés

Budapest Közép-Európa egyik legdinamikusabban fejlődő turisztikai célpontja, mely egyre nagyobb nemzetközi nyilvánosságnak örvend, mely a városimázsra, a helyi lakosság életminőségére és a magyar gazdaság egészére is jelentős hatással van. A város magas színvonalú értékajánlatot közvetít a látogatók számára, hiszen a kultúra, a gasztronómia és a történelmi vonzerő számos szezonális attrakcióval is kiegészül, ennek következtében pedig a városról alkotott percepciók több dimenziós vizsgálata értékes konklúziókkal szolgálhat a város irányító vezetők és a turisztikai szektorban tevékenykedők számára.

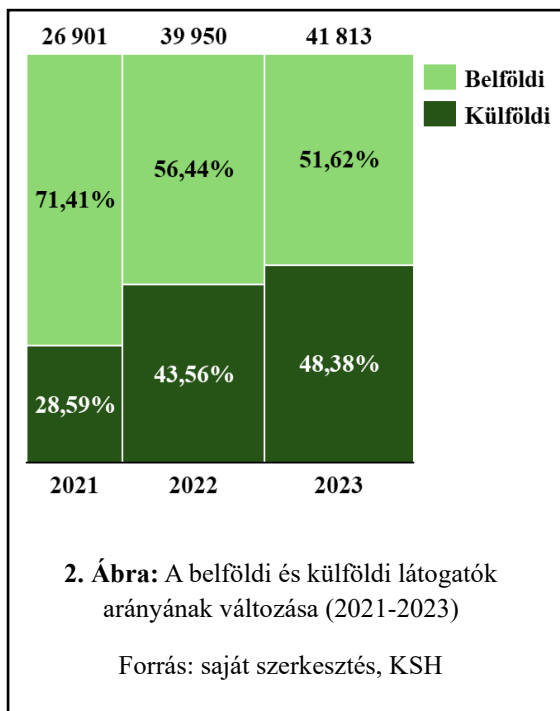
Az elemzés célja, hogy a turizmus perspektíváján keresztül megvizsgálja a budapesti lakosság és a turisták Budapest-percepcióját, feltárva azokat a potenciális szinergiákat, melyek a város fejlődését segíthetik, illetve rámutatva olyan ütközőpontokra, melyek a helyiek és a városba látogatók harmonikus kapcsolatát veszélyeztetik. Az elemzés emellett konkrét javaslatokat is megfogalmaz, melyek a bemutatott eredményekre alapozva kínálnak hatékony megoldási javaslatokat városfejlesztési kérdésekre és az ütköző percepciók elemek konfliktuskezelésére.

Az elemzésben a a budapesti turizmus aktuális jellemzőinek bemutatása után az aktuális trendekhez kapcsolódó jelenségek szakirodalmi összefoglalása olvasható, melyet a kutatás módszertanának leírása és a kevert kutatási módszer során gyűjtött adatpontokból kinyert eredmények részletes bemutatása követ. A dolgozat végén javaslatok és a kutatás tartalmi összefoglalása kap helyet.

A 2020-ban kirobbanó koronavírus-járvány súlyosan visszavetette a nemzetközi turizmust, sok országban csak évekkel később érte el újra a 2019-es forgalmat. Magyarországon 2021 óta újra folyamatosan nő az idegenforgalmi szektor teljesítménye, és az eltöltött vendégéjszakák száma is évről évre emelkedik. 2021-ben a hazánkba érkezők száma még 10 millió alatt maradt, 2023-ra viszont már meghaladta a 16 millió főt. Az országos tendenciával párhuzamosan a Budapestre érkező látogatók aránya is nőtt: míg 2021-ben kevesebb mint

minden ötödik turista választotta a fővárost, 2023-ban már az összes látogató egyharmada ellátogatott Budapestre.

Bár Magyarország nem nagy területű ország, belföldi turizmusa hagyományosan erős, a Balaton mellett Budapest a legfontosabb hazai célpont. A 2021–2023 közötti adatok alapján a fővárosba érkező belföldi és külföldi vendégek száma egyaránt nőtt, miközben a fővárosban töltött átlagos idő enyhén csökkent. Ez azonban nem feltétlenül a város imázsának változását jelzi, sokkal inkább a pandémia idején megfigyelhető hosszabb tartózkodási szokások visszarendeződését. A belföldi vendégek továbbra is rövidebb időt töltenek Budapesten, mint a külföldiek, nagy valószínűséggel az eltérő utazási célok miatt.

A turisták számának emelkedése különösen látványos: a belföldi látogatók száma 6,84 millióról 8,82 millióra, míg a külföldieké 2,39 millióról 7,43 millióra nőtt 2021 és 2023 között. A külföldiek aránya 30% alól közel 50%-ra emelkedett, miközben a belföldi turisták száma csupán kis mértékben, mintegy 200 ezer fővel csökkent. Ez is azt mutatja, hogy a belföldi turizmus továbbra is erős, a növekvő külföldi jelenlét pedig nem a hazai vendégek visszaszorulásából fakad, hanem a nemzetközi érdeklődés élénküléséből.

A 2022-es adatok szerint a legtöbb külföldi vendég az Egyesült Királyságból érkezett, de jelentős számú látogató jött Izraelből és az Egyesült Államokból is. A tizenöt legnagyobb küldőország közül csak négy nem EU-tagállam (Egyesült Királyság, Oroszország, Ukrajna, Szerbia), így elmondható, hogy Budapest vendégköre főként nyugat-európai és közép-kelet-európai országokból érkezik. Kiemelkedő a Romániából, Lengyelországból, Csehországból, Ukrajnából, Ausztriából és Szerbiából érkezők száma is, ami a régiós beágyazottságot mutatja.

Az év folyamán a vendégéjszakák számának megoszlása szezonális: a nyári hónapokban a legmagasabb az érték, különösen augusztusban, míg a januári adatok a leggyengébbek. Ez a szezonális mintázat nem budapesti sajátosság, hanem általánosan jellemző a közép-európai nagyvárosokra is.

Összességében a budapesti turizmus erősödése jól követhető. A fővárosba érkező látogatók száma évről évre nő, és a növekedés üteme meghaladja az országos átlagot. A belföldi és külföldi látogatók aránya a pandémia előtti szintek felé rendeződik vissza, a külföldiek aránya dinamikusan növekszik. Ezzel párhuzamosan csökken az utazások időtartama, és homogénizálódik a vendégkör: a legtöbb látogató ugyanabból a tizenöt országból érkezik, amelyek között nincsenek jelentős eltérések a vendégéjszakák száma alapján.

A budapesti turizmus fejlesztése kulcsfontosságú a hazai idegenforgalom számára, hiszen az ország nemzetközi turizmusának 60%-a ide koncentrálódik. 2024-ben Budapest már a 11. helyen szerepelt az európai városok vendégéjszakaszám szerinti rangsorában. A város potenciálja azonban ennél jóval nagyobb: a McKinsey becslése szerint a budapesti idegenforgalom 5–7 millió fővel bővíthet a következő években. Ehhez elengedhetetlen a turisztikai értékajánlat fejlesztése, digitális marketing szegmentálása, új attrakciók kialakítása, konferenciaturizmus infrastrukturális támogatása, a szállodai kapacitások bővítése, valamint a légi elérhetőség javítása. A bővülő turisztikai szektor hatásai túlmutatnak a város mindennapi életén, hiszen a helyi lakosság és a látogatók által közösen formált városimázst is alakítják. Ennek következtében fontos, hogy a turizmus aktuális jellemzőiről koncepcionális szinten is tájékozódjunk. Ehhez a következő fejezetben az irodalmi áttekintés nyújt segítséget.

II. Irodalmi áttekintő

A budapesti városimázs percepcióinak vizsgálatához elengedhetetlen, hogy a városimázs, a kulturális turizmus és a lakossági percepció hármásának vizsgálata, hiszen ezek a kortárs városi turizmusmenedzsment legfontosabb kutatási területeivé váltak. A világ városai nem csupán szolgáltatásaik, látványosságaik és gazdasági szerepük révén versenyeznek egymással, hanem azon imázs alapján is, amit a látogatók és helyiek széles köre organikusan kialakít az évek során. Az alábbi irodalmi áttekintés célja Budapest példáján keresztül feltárni a városimázs alakításának tényezőit, a kulturális turizmus aktuális trendjeit, valamint a turizmus által kiváltott társadalmi ellentéteket és lakossági attitűdöket.

II. 1. A desztináció imázs

A desztináció imázs (destination image) fogalma a szakirodalomban többdimenziós jelenségként jelenik meg. Baloglu és McCleary (1999) szerint az imázs három összetevőből áll: kognitív - észlelt tulajdonságok - , affektív - érzelmi viszonyulás - és átfogó - globális értékelés. A szerzők emellett kiemelik, hogy míg a kognitív komponens főként az objektív jellemzőkre,

például a közbiztonságra vagy a látványosságokra vonatkozik, addig az affektív dimenzióban az érzelmi megítélések (barátságos-e a város, kellemes-e a hangulata stb.) dominálnak, amely végül az átfogó imázs meghatározásához vezet. (Baloglu, 1999)

Beerli és Martín (2004) modellje hasonló megközelítést alkalmaz, de esetükben nagyobb a hangsúly az imázs kialakulására ható tényezőkre. Megkülönböztetnek elsődleges információforrásokat, mint például a személyes tapasztalat és másodlagosakat, mint a média, útikönyvek, vagy barátok véleménye. A szerzők kiemelik, hogy az organikus források – különösen a barátok és rokonok – sokkal nagyobb hatással bírnak az imázsra, mint az indukált források (pl.: reklámok), és hogy a szocio-demográfiai tényezők befolyásolják az észleléseket. Ennek alapján megállapítható, hogy a kor, a nem és az egyén iskolázottsága kiemelten fontos az imázs kialakulásának szempontjából. (Beerli, 2004)

Echtner és Ritchie 1993-as kutatásukban három fő dimenzióba rendszerezik a városimázst, melyek a következők: attribútum-holisztikus dimenzió, funkcionális-pszichológiai dimenzió és közös-egyedi dimenzió. Ez a fajta rendszerezés Budapest esetében is lehetővé teszi annak differenciált vizsgálatát, hogy különböző városalkotó elemek, például a romkocsmá-kultúra milyen egyedi, pszichológiai és holisztikus imázsselemekkel gazdagítja a városképet. A szerzők az ilyen és ehhez hasonló témák vizsgálatára kombinált módszertant javasolnak az imázs hiteles feltárására, melyet ez a kutatás is követ. (Echtner, 1993)

II.2. A kulturális turizmus trendjei

A kulturális turizmus hosszú ideje meghatározó fogalom a turisztikával és városimázssal foglalkozó körökben. A fogalom definíciója napjainkra jelentősen kibővült, hiszen míg korábban a különböző örökségi helyszínek és klasszikus művészeti élmények domináltak, ma már a mindennapi élet kultúrájához, gasztronómiához és élményalapú eseményekhez való kapcsolódás is hangsúlyos elemévé vált. (Smith, Pinke-Sziva, Berezhvai, & Buczkowska-Gołabek, 2022) Ehhez kapcsolódóan Csapó (2007) három fő csoportot különböztet meg a kulturális turizmus vonzerejével összefüggésben: tárgyi örökség – p.: építészet, mindennapi kultúra - pl.: étkezési szokások és rendezvények - pl.: zenei fesztiválok, amelyek Budapest esetében egyaránt jelen vannak. (Csapó, 2007)

Smith 2021-es munkájában kiemeli, hogy a turisták egyre inkább „omnivorous” módon viselkednek, ami azt takarja, hogy vegyesen fogyasztják a magas- és populáris kultúra elemeit. Budapest esetében erre könnyű bizonyítékot találni, hiszen a legtöbb városba látogató szemében egyaránt értéket jelent romkocsmák, a fürdők és az éjszakai élet világa. Ezen elemek szerepe

felértékelődött, és gyakran fontosabbá váltak, mint a klasszikus kulturális attrakciók. Következésképp Budapest egyszerre pozicionálhatja magát örökségi és szórakozási célpontként. A szegmentációt is érdemes figyelembe venni a kulturális turizmus trendjeinek vizsgálata esetén. Általánosságban megállapítható, hogy az idősebb, iskolázott nők főként örökségi elemeket keresnek, míg a fiatalabb látogatók inkább az éjszakai gazdaság iránt érdeklődnek. (Smith, 2022)

A kulturális turizmust vizsgálatának eredményeként kijelenthető, hogy egy város imázsának és turisztikai kínálatának hatékony formálásához, nem elég a város objektív ismerete, szükség van arra is, hogy a városba látogatók és helyi lakosok motivációi és életstílusai összhangban jelenjenek meg az adott város által képviselt üzenetek és értékek szintjén.

II.3. A helyi lakosság és a városimázs kapcsolata

A legfrissebb témába vágó kutatások eredményei felértékelik a helyi lakosság szerepét az egyes városok imázsának kialakításában. Insch 2015-ös munkája vezeti be a „disengagement” fogalmát, amely azt az állapotot írja le, amikor a lakók elidegenednek a város hivatalosan megfogalmazott márkájától, identitásától, mivel az nem tükrözi megfelelő mértékben a várossal kapcsolatban létező saját tapasztalataikat és egyéni értékeiket. (Insch, 2015)

Stylidis 2015-ös és 2016-os, egymást követő kutatásokban empirikus vizsgálatot folytat, mely szerint a helyi lakosok által észlelt városimázs jelentősen befolyásolja a turizmus helyi támogatottságát. Ez azt jelenti, hogy a fizikai megjelenés, vagyis az épített örökségk, történelmi helyek és a társadalmi környezet – a közterek tisztasága és biztonságossága - pozitív értékelése elősegíti a turizmusbarát attitűdök kialakulását. Budapest esetében egy ilyen kutatás minden bizonnyal érdekes eredményeket mutatna fel a városi lakosság heterogenitása miatt. (Stylidis, 2015) (Stylidis, 2016)

II.4. Túlturizmus

Smith (2019) tanulmánya Budapest túlturizmusának társadalmi kontextusát vizsgálja. A tanulmány a VII. kerületet, mint „bulinegyed” említi példaként és jól szemlélteti, hogy a turizmussal szembeni lakossági ellenállás nem feltétlenül a turisták személye ellen irányul, hanem a kizárólagos városfejlesztési döntések és az éjszakai éltére épülő gazdaság káros hatásai, például a zaj, lakhatási válság és romló közrend váltják ki. (Smith, 2019)

Ezekkel a megállapításokkal összhangban Sziva (2019) hangsúlyozza, hogy az éjszakai életre alapozó gazdaság túlbujánzása – különösen a „low-budget party tourism” megjelenésével –

strukturális feszültségeket okozhat a helyi lakosok és a turisták között. A romkocsmák Budapest imázsában betöltött kettős szerepe – mint vonzó élményelem és mint életminőséget rontó tényező – jól tükrözi ezt az ellentmondást. (Smith, 2019)

Sziva (2020) egy későbbi tanulmányában differenciált értelmezést nyújt a túlzott turizmus fogalmára, amely szerinte Budapesten nem általános, hanem térben és időben koncentrált jelenség. A kutatási eredmények szerint főként a VII. kerületet és a nyári hétvégéket érinti, de megfigyelhető egy trend, mely szerint a belváros többi kerülete (I., V., VI., VIII.) is egyre inkább érintettek a kérdésben. A Budapesten is fokozatosan jellemzővé váló túlturizmus nem csupán a helyiek életminőségét befolyásolja, de rontja a turisták élményét is, különösen a köztisztaság, zaj, és közbiztonság potenciális hiányán keresztül. (Pinke-Sziva, 2020)

A Sziva által készített tanulmányok összehangolt kvantitatív és kvalitatív módszerekkel vizsgálják a helyi lakók és turisták észleléseit és eredményeikből összegezhető, hogy míg a lakosság fő panaszai a zaj, az utcai vizelés és szemét, addig a turistákat elsősorban a „romkocsmás” atmoszféra és az alacsony árak vonzzák. A két megfigyelés korrelációja nagy valószínűséggel dedikált kutatás nélkül is feltételezhető. (Smith, 2019) (Pinke-Sziva, 2020) Különösen érdekes, hogy a legénybúcsús csoportok nemcsak a helyiek, de a turisták élményét is rontják.

A szerző gyakorlati megoldásokat is javasol az említett problémák kezelésére és a helyiek, valamint a városba látogatók harmonikusabb együttélésére. A legfontosabb javaslatok közé a turizmus térbeli és időbeli szétterítése – például a fővárosi agglomeráció felé: Etyek, Gödöllő -, minőségorientált célcsoport-megszólítása, mely hosszabb tartózkodással is jár, valamint az infrastruktúra fejlesztése (mosdók, közvilágítás, rendőri jelenlét) fejlesztése tartozik. (Pinke-Sziva, 2020). A romkocsmák imázsformáló és attraktív jellegét emellett kulturális és Budapest természeti adottságaira építő élmény-és értékajánlattal javasolja kiegyenlíteni. (Smith, 2019)

A túlturizmust Budapest perspektívájában vizsgáló kutatások egyértelműen rávilágítanak arra, hogy a városi turizmusmenedzsmentet nem lehet kizárólag marketingeszközökre alapozni. Szükség van olyan szabályozási, társadalmi és urbanisztikai eszközökre, valamint a lakosság aktív bevonására – amely a helyi lakosság lakóhelytől való elidegenedését megakadályozza, vagy legalább a túlzott turizmus mértékének megfelelő mértékben csökkenti. (Pinke-Sziva, 2020)

II.5. Pandémia és modellváltás

A KSH 2022-es adatai szerint Budapest a vendégéjszakák tekintetében a magyarországi turizmus több, mint felét adta a pandémia előtti időszakban, és betöltötte a nemzetközi idegenforgalom központi szerepét is. A koronavírus járvány azonban drasztikus visszaesést eredményezett a nemzetközi látogatószámában, 2019-hez viszonyítva - 2020-ban 76%-os, 2021-ben 65%-os csökkenéssel. Ezzel párhuzamosan azonban a belföldi turizmus részben képes volt kompenzálni a kiesést, amely Budapest turisztikai pozicionálásának újragondolását indította el a 2020-as évek elején. Felértékelődött a hazai látogatók igényeinek kiszolgálása, hiszen a pandémia időszakában a vendéglátóhelyek szinte kizárólag a belföldi kereslet kiszolgálásán keresztül juthattak bevételre. (KSH, 2021)

A koronavírus járvány megelőző évek és a 2020-as évek elején tapasztalt turisztikai trendek, elsősorban a turizmus térbeli koncentrációja Belváros–Lipótváros, Terézváros, Erzsébetváros és a Várkerület területén társadalmi és infrastrukturális feszültségeket eredményeztek. Mindezek következtében a jövőbeli turisztikai célkitűzésekben és konkrét stratégiai döntésekben fontos szerepet kell kapnia a kerületi szintű elemzéseknek, a perifériás városrészek bevonásának, valamint a lakossági szempontok integrálásának a turizmusfejlesztésben. (KSH, 2021)

III. Kutatási módszertan

A kutatás célja a budapesti városimázs percepciók vizsgálata a helyi lakosság és a turisták szempontjából a turizmus kontextusából megközelítve. A percepciók azonosságok lehetőséget nyújthatnak a városfejlesztés és városimázs hatékony alakítására, az ütközési pontokra pedig konkrét javaslatok jelenthetnek megoldást, melyet a várost irányító testületek és felelős szakértők használhatnak munkájukhoz. A kutatás első sorban explorációs jellegű, a jelenlegi trendek körképszerű leírását célozza, melyet egy két lépcsős, kevert módszertan tesz lehetővé.

A kutatás félig-strukturált szakértői interjúk lebonyolításával kezdődött, melyben három, a kutatás témája szempontjából releváns szakértővel térképeztem fel a budapesti turizmus városimázzsal kapcsolatos percepciók jellemzőit. A három interjú során hét kérdést tettem fel megegyező sorrendben, melyek a következők voltak:

- 1. Ön szerint milyen trendek jellemzik jelenleg leginkább Budapest turizmusát?*
- 2. Milyen fontos pozitív és negatív hatásait látja a turizmusnak a helyi lakosság szempontjából?*

- 3. Tapasztalata szerint milyen területeken ütközik leginkább a helyiek és a turisták érdeke?*
- 4. Milyen képet közvetít Budapest a látogatók felé, és ez mennyire felel meg a város valóságának?*
- 5. Milyen lépéseket tartana a legfontosabbnak a helyiek és turisták közötti harmonikusabb együttélés érdekében?*
- 6. Mely városok turizmuskezelési gyakorlatából tanulhatna Budapest a leginkább, és miért?*
- 7. Milyen turizmussal kapcsolatos célokat lenne érdemes a fővárosnak kitűznie a következő 5-10 évre?*

Az egyes kérdések feltétele után a szakértőknek lehetősége nyílt álláspontjuk szabad kifejtésére és bizonyos esetekben a válaszok jellegétől függően kapcsolódó, alkérdések is elhangzottak, melyek az adott információ alaposabb megértését szolgálták.

A szakértői interjúk 45-75 perc hosszúak voltak. A beszélgetés két szakértővel személyesen, egyel pedig Google Meet-en, egy online konzultációs platformon történt. Az interjúk a szakértők beleegyezésével rögzítésre kerültek, mely az interjúk anyagának kódolása során biztosította az elhangzott információk hiánytalan és pontos rendelkezésre állását. A kódolás a használt hangrögzítő szoftver leirata alapján manuálisan történt táblázatos formában, melynek szerkezetét az interjú kérdések logikai folyamata adta. Az elhangzott információk nem időbeli, hanem tartalmi szempontok szerint kerültek rögzítésre egyes altémák szerint a kódolásra használt dokumentumban.

A szakértői interjúk lebonyolítása után a kutatás módszertanának másik pillérét adó kérdőív eredményeinek felhasználása következett. A kérdőív a budapesti városimázst öt altéma keretében vizsgálta: műemlék hasznosítás, fiatal felnőttek, Duna, kultúra, turizmus. A kérdőív szekciói közül ezen kutatáshoz a turizmus szekcióhoz tartozó kérdések nyújtottak releváns információkat. A turizmus szekció kérdései az alábbiak voltak:

- 1. Mennyire érzi magáénak Budapestet?*
- 2. Milyen pozitív következményei vannak a turisták nagy számú érkezésének a mindennapi életére nézve?*
- 3. Milyen negatív következményei vannak a turisták nagy számú érkezésének a mindennapi életére nézve?*
- 4. Ön szerint milyen üzenetet közvetít Budapest a turisták felé napjainkban?*

A felsorolt kérdések tartalmi szempontból rezonálnak a szakértői interjúk során feltett kérdésekre, hiszen a módszertan fontos célkitűzése volt, hogy a szakértők álláspontjai és állításai nagy mintás, lakossági adatpontok segítségével legyenek igazolhatók. A kérdőívet összesen 322 válaszadó töltötte ki hiánytalanul. A célcsoport tágan értelmezett volt, hiszen minden korcsoport kitölthette kor, nem és lakóhelytől függetlenül. A nemi eloszlás egyenletes volt minimális férfi fölényel (51,1%), a korösszetétel változatos, míg a lakóhely szerinti eloszlást jelentős fővárosi többség jellemzi. A kitöltők 82,6%-a fővárosi lakos, körükben a kerületi eloszlás változatos, nagy mértékben heterogén.

A kérdőív turizmus szekciójának négy kérdése a kutatási módszertanban az alátámasztás szerepét töltötte be. A kinyert adatok a legtöbb esetben megerősítették a szakértők által feltárt percepciók jellemzőket és kiegészítették a rögzített információkat egyéni véleményekkel és korábban nem tárgyalt érdekességekkel. A kutatás végén olvasható javaslatok a kutatás eredményein alapszanak, az egyéni benyomás mellett a témában elérhető nemzetközi példák és benchmark megoldások felhasználásával kerültek megfogalmazásra. A kutatás 2025. februárja és júniusa között zajlott.

IV. Kutatási eredmények

Ebben a fejezetben a kutatás kevert módszertanának eredményeinek részletes bemutatása olvasható. A budapesti városimázs percepciója a turizmus perspektívájából a következő szerkezeti felépítésben jelenik meg: A főváros turisztikai profilja olyan megállapításokat tartalmaz, melyek kiegészítik a bevezetőben olvasható turisztikai körképet. Ezek után a turizmus városi életminőségre gyakorolt hatása következik, mely részletekbe menően emeli ki a pozitív és negatív következményeket. Ezt követi az érdekütközések felsorolása és az ebből következő külső percepció és belső valóság közötti feszültségek jellemzése.

IV.1. Budapest turisztikai profilja

Milyen képet mutat Budapest a turisták felé? Ez a kép megfelel a helyiek által megélt valóságnak? Az ezen kérdésekre adandó válaszokhoz Budapest turisztikai profiljának megértésével kerülhetünk közelebb.

Budapest az 2010-es évektől kezdődően stabil pozíciót épített ki magának a városi turizmus nemzetközi térképén. A magyar főváros, mint városi desztináció elsősorban rövid, néhány napos látogatások célpontja, amely jól illeszkedik az európai nagyvárosok látogatási mintáihoz. A turisták többsége egy hosszú hétvége vagy egy rövidebb városlátogatás keretében ismerkedik

meg a várossal, ami Budapest kompakt méreteivel és közlekedési adottságaival is összhangban van. Ezen jelenség lehetőséget kínál arra, hogy a Budapestre érkező turisták száma évről évre növekedjen, de ezzel együtt kihívást is jelent, hiszen a városba érkező, jellemzően rövid időt eltöltő látogatók a turizmus helyi lakosságra leselkedő árnyoldalait is felerősíthetik. A rövid látogatások mellett egyre nagyobb arányban érkeznek olyan utazók is, akik a tömegturizmus helyett a privát, minőségi időtöltést, az eleganciát és a különleges helyi attrakciókat részesítik előnyben. Erre a csoportra jellemzőbb a hosszabb tartózkodás és a nagyobb egy főre eső költési összeg.

A rövid tartózkodásokra épülő látogatási szerkezet ellenére az elmúlt időszakban megfigyelhető egy kedvező trend: Budapest egész éves turisztikai célponttá vált. Ugyan ahogyan az a bevezetőben is olvasható, a nyári hónapok idegenforgalma továbbra is kiugró az év többi időszakához képest, a forgalom már nem kizárólag a nyári hónapokra koncentrálódik, hanem az év első negyedében is magasabb vendégszámok figyelhetők meg évről évre. Ez arra utal, hogy a főváros turisztikai kínálata – legyen szó kulturális eseményekről, gyógyfürdőkről vagy gasztronómiai élményekről – négy évszakos jelleget öltött. A szezonok közötti különbségek egy érdekes példája azonban, hogy továbbra is érzékelhető, hogy ősszel egyre nagyobb arányban jelennek meg a módosabb, többet költő turisták. Ennek oka lehet az is, hogy a csúc szezonon kívüli időszak kevésbé zsúfolt, így vonzóbb a kényelmet és minőségi szolgáltatásokat kereső utazók számára – akik a megkérdezett szakértő szerint különösen fontosak a budapesti turizmus hosszútávú fenntarthatósága szempontjából.

Az V. kerület városfejlesztési szakembere szerint Budapest belső szerkezete és turisztikai térhasználata szintén fontos tényező, hiszen a látogatók túlnyomó többsége a belvárost keresi fel, azon belül is az I., V., VI és VII. kerületet, amelyek gyakorlatilag „elkerülhetetlenek” minden ide érkező turista számára. Ezek a kerületek koncentrálnak a legfontosabb látványosságokat, szálláshelyeket és vendéglátóegységeket, így természetes, hogy a látogatók ide csoportosulnak. Ugyanakkor ez a fajta túlterheltség számos konfliktust vet fel a városi funkciók és a helyi lakosság életminősége terén, hiszen a túlzott koncentráció a helyiek és a turisták számára is élvezhetetlenné tehet bizonyos helyszíneket.

Egy I. kerületi önkormányzathoz kötődő szakértő mindezek mellett rámutatott a fővárosba érkező turisták összetételének elmúlt időszakban bekövetkezett változására is. A hagyományos európai látogatók mellett egyre nagyobb arányban jelennek meg más kontinensekről érkező vendégek is. Az ázsiai turisták jellemzően szervezett utak keretében látogatják meg a várost, gyakran előre meghatározott program szerint, rövid idő alatt, magas intenzitással fedezik fel

Budapest főbb nevezetességeit. Ezzel szemben az amerikai látogatók jellemzően idősebbek és sok esetben visszatérő vendégek, akik már rendelkeznek valamiféle kötődéssel a városhoz, és újabb élményeket keresnek. Érdekes fejlemény a dél-amerikai turisták megjelenése, amely Budapest globális elérhetőségének bővülését jelzi. Ők új célcsoportot képviselnek, akik eddig nem voltak jelentős számban jelen a város idegenforgalmában. A szakértő a dél-amerikai látogatók könnyebb utazási kondícióiról azt mondta, hogy a közvetlen légi összeköttetés hosszú távon csak akkor tudna sikeresé és fenntarthatóvá válni, ha a járatok iránt nem csupán a dél-amerikai, Magyarországra igyekvő, hanem a magyar, Dél-Amerikába vágyó utazók is érdeklődnének.

Mindhárom megkérdezett szakértő egyetértett abban, hogy a turisztikai forgalom térbeli koncentrációja különösen érzékelhető bizonyos ikonikus helyszíneken. A Szentháromság tér, a Halászbástya, a Zrínyi utca, a Bazilika és a Parlament környéke, illetve az esti órákban a Belső-Érsébetváros utcái mind olyan területek, amelyek folyamatosan nagyszámú turistát vonzanak. Ezek a helyszínek nemcsak látványosságként funkcionálnak, hanem szimbolikus térként is, amelyek Budapest arculatának fontos elemei. Ugyanakkor a tömegturizmus jelenléte ezen a néhány ponton olyan mértékű, hogy az élvezhetőséget mind a helyiek, mind pedig a turisták számára csökkenti. Az állandó tömeg, a túlszűfolttság és az infrastrukturális terhelés miatt ezek a városrészek gyakran elveszítik eredeti hangulatukat és nem tudják betölteni azt a szerepet, amelyet a város identitásában képviselnek. A jelenség részletesebb bemutatása a fejezet későbbi bekezdéseiben olvasható.

Összességében Budapest turisztikai profiljának értékeléseként kijelenthető, hogy a város turizmusa fejlődőben van és egy olyan átalakulóban lévő rendszerként működik, amely egyszerre profitál a növekvő nemzetközi érdeklődésből és küzd a turisztikai koncentráció által okozott kihívásokkal. A főváros minden bizonnyal a jövőben is népszerű célpont marad, ám a jövő turizmusának kulcskérdése az lesz, hogyan lehet az érkező vendégek számát, összetételét és térbeli jelenlétét úgy alakítani, hogy az hosszú távon fenntartható maradjon – a város és a benne élők érdekeit egyaránt figyelembe véve.

IV.2. A turizmus hatása a városi életminőségre

Ha a helyi lakosság tekintetében vizsgáljuk a turizmus hatásait, akkor kézenfekvő az életminőség perspektívájából értékelni a turisztikai helyzetet. A kutatás eredményei között számos életminőséggel kapcsolatos felfedezés kap helyet, melyeket a fejezet ezen alpontjában

rendszeresen, a pozitív és negatív hatások dichotómikus jellegét és parallel jelenlétét hangsúlyozva összegzek.

IV.2.1. Pozitív hatások

A budapesti életminőségre a turizmus dinamikus fejlődése számos szempontból pozitív hatást gyakorol. A város működése, közterületek kezelése, valamint a társadalmi és a kulturális élet nagy mértékben épít a fővárosba érkező tömegekre. A látogatók által generált bevételek több szinten is hozzájárulnak a város élhetőségének és vonzerejének növeléséhez, de számos indirekt módon megjelenő előnnyel is jár a Budapestet övező turisztikai lelkesedés. A szakértői interjúk és a kérdőíves adatgyűjtés négy fő területre világított rá, melyeken keresztül áttekinthető a turizmus budapesti életminőségre gyakorolt kedvező hatása.

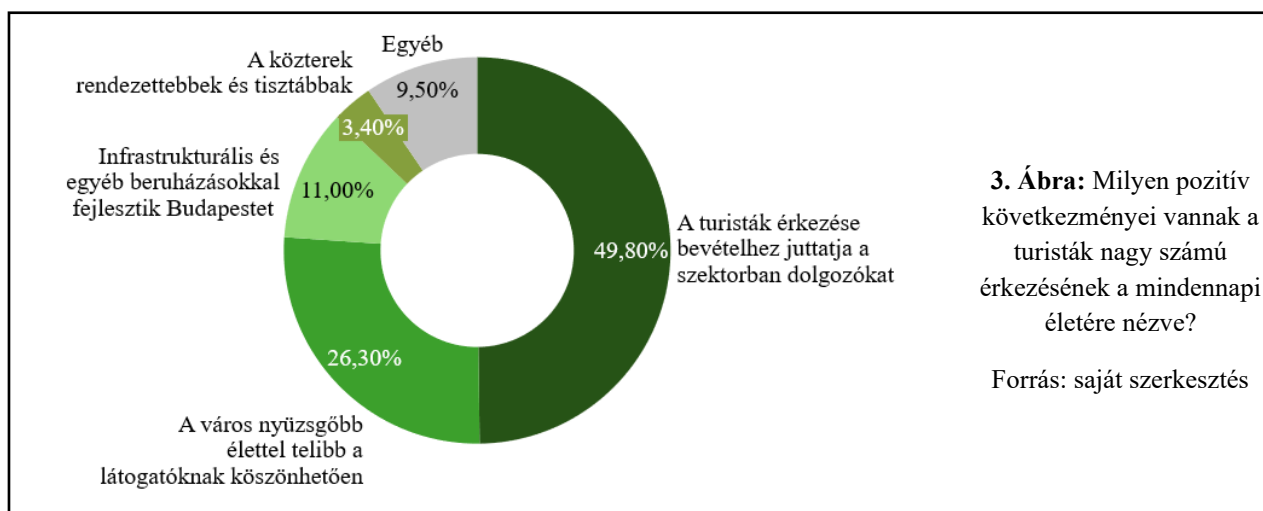
Az egyik legfontosabb pozitívum a közterületek fejlesztése, amely jelentős részben a turizmusból származó bevételeknek köszönhető. Ahogyan azt az összes megkérdezett szakértő megerősítette, Budapest belvárosában az elmúlt évek során látványos változások mentek végbe, különösen a zöldfelületek bővítése és az infrastruktúra korszerűsítése terén. A vendégforgalomból származó közvetett és közvetlen bevételek lehetővé teszik, hogy a kerületi önkormányzatok, a fővárosi önkormányzat és más városi szereplők olyan fejlesztéseket valósítsanak meg, amelyek nemcsak a látogatók, hanem a helyi lakosság számára is előnyösek. Az V., illetve a VII. kerület városfejlesztésével foglalkozó szakértők kiemelték, hogy ezek a fejlesztések jellemzően a helyi lakosság igényeinek kiszolgálását célozzák, a turisták pedig ennek következményeként, közvetetten profitálnak a kerületi beruházásokból. A belváros zöldítése, a parkosítás, a közlekedési felületek megújítása és az utcabútorok korszerűsítése mind olyan elemek, amelyek a városi terek minőségi megújulását szolgálják.

A turizmus pozitív hatásainak második fontos eleme, hogy az idegenforgalom hozzájárul a városi élet pezsgéséhez, amelynek központi szerepe a városi életminőséghez különösen élesen érzékelhető volt a koronavírus-járvány idején, amikor Budapest központi területei elnéptelenedtek, a hangulatos utcák kihalttá, élettelenné alakultak. Az V. kerületben tevékenykedő szakértő aláhúzta, hogy a gasztronómiai kínálat beszűkült, a vendéglátóhelyek zárva tartottak, a kulturális események elmaradtak. Ebben az időszakban a város egyfajta kulturális és társadalmi szünetet élt meg, mely felértékelte a hagyományos turisztikai időszakban tapasztalható aktív és nyüzsgő életet, a turisták által is teremtett dinamikus városi közeget.

A turizmus járvány utáni újbóli élénkülésével fokozatosan visszatért az a fajta városi vitalitás, amely Budapest egyik legfőbb vonzerejét adja. Éttermek, kávézók, piacok, galériák és más nyitott terek újra megteltek élettél, a város ismét találkozási ponttá vált – mind a látogatók, mind a helyiek számára.

A budapesti turizmus harmadik kiemelkedő pozitívuma a kulturális sokszínűség megjelenése és támogatása. A megkérdezett szakértők konszenzust képviselnek abban a tekintetben, hogy a város nem csupán történelmi örökségével, hanem sokrétű és élő kulturális kínálatával is vonzza a turistákat. A zene, az építészet, a fürdőkultúra, a gasztronómia, a karácsonyi vásárok és a különféle fesztiválok együttese olyan komplex élményt nyújt, amely egyszerre tükrözi a város történelmi identitását és jelenkori sokszínűségét. A turisták érdeklődése hozzájárul ezeknek a kulturális értékeknek a fenntartásához, sőt fejlődéséhez is. A látogatók kereslete ösztönzi a szervezőket, hogy színvonalas és változatos programokat hozzanak létre, amelyek hosszú távon nemcsak a vendégek, hanem a helyiek számára is értéket képviselnek. A turisták igényeit kiszolgáló kulturális és egyéb szabadidős programok azonban a városi lakosság egy jelentős rétege számára azt az üzenetet közvetítik, hogy a látogatók érdekei fontosabbak a helyi lakosokénál. Erről az álláspontról egy bővebb ismertető a következő alfejezetben olvasható.

Végül, de nem utolsósorban, a turizmus pozitív hatásai közé sorolható a kiegyensúlyozott közbiztonsági helyzet is. A megkérdezett szakértők szerint Budapest nemzetközi viszonylatban is biztonságos városként ismert, ahol a turisták, származásuktól vagy etnikai hovatartozásuktól függetlenül, biztonságban érezhetik magukat. Ez különösen fontos a város imázsa szempontjából, mivel a biztonságérzet alapvető feltétele annak, hogy egy úti cél hosszú távon is vonzó maradjon. A stabil közbiztonsági helyzet nemcsak az egyéni turisták számára jelent előnyt, hanem hozzájárul ahhoz is, hogy a városban zökkenőmentesen valósulhassanak meg nagyobb rendezvények, események, nemzetközi konferenciák.

A kérdőív releváns kérdése alapján – a 3. Ábrán látható módon – a megkérdezettek közel fele a turizmus által generált bevételeket tartják a legfontosabb pozitívumnak, de a városi nyüzsgés fent említett értékét is alátámasztják az eredmények. A válaszadók jelentős része az infrastruktúra és egyéb beruházások szerepét tartja a legmeghatározóbbnak, emellett pedig minimális mértékben, de a közterek tisztasága is megjelenik. Az 'egyéb' válaszok jelentős része a szkeptikus válaszadókhoz köthető, akik többnyire azt állítják, hogy a budapesti turizmusnak nincs pozitív hatása a városi életminőségre nézve.

A turizmus budapesti életminőségre gyakorolt hatásával kapcsolatban összegzésül elmondható, hogy a turizmus Budapest számára nem csupán gazdasági lehetőséget, hanem városfejlesztési és társadalmi potenciált is jelent. A közterületek fejlesztése, az élénkülő városi élet, a kulturális kínálat sokszínűsége és a biztonságos környezet együttesen járulnak hozzá ahhoz, hogy Budapest nemzetközi viszonylatban is versenyképes, vonzó és élhető városi desztináció maradjon.

IV.2.2. Negatív hatások

Budapest, mint egyre népszerűbb városi desztináció, az elmúlt években jelentős turisztikai növekedésen ment keresztül. Noha a látogatók jelenléte számos gazdasági és kulturális előnyt hozott a város számára, ezzel párhuzamosan egyre világosabban kirajzolódnak a turizmus kedvezőtlen hatásai is, melyet a megkeresett szakértők és a kérdőívet kitöltő több, mint 300 személy is elismer. Ezek a negatív hatások leginkább a városi lakosság mindennapi életében érzékelhetők, különösen azokban a kerületekben, ahol a turistaforgalom koncentráltan jelenik meg, de bizonyos kérdésekben a külső kerületek és az agglomeráció lakossága is foglalkozik a turizmus életminőséget rontó következményivel. A következőkben ezekre a negatívumokra fókuszálva olvashatók a kutatás által felfedett információk.

A szakértők egybehangzó álláspontja szerint az egyik legmarkánsabb probléma a lakhatás kérdését érinti, hiszen a belvárosi területeken, elsősorban az I., V., VI. és VII. kerületekben, az ingatlanárak drasztikus emelkedése figyelhető meg. Ennek egyik közvetlen oka a turizmus élénkülése, amely vonzóbbá teszi a várost a külföldi befektetők és a rövid távú lakáskiadásban érdekelt szereplők számára. Az emelkedő árak következtében sok helyi lakos nem engedheti meg magának, hogy a város központjában éljen, így fokozatosan kiszorulnak ezekről a területekről. A jelenség nem nevezhető azonban gyorsnak, hiszen ahogy azt az V. kerület városfejlesztési szakértője megjegyzi, a kerület tartja a lakosságát, de jellemző, hogy a kerületi lakosok egyre idősebbek, a fiatal korosztály mindinkább a külsőbb kerületekbe szorul ki. Mint kiemeli - ez nem csupán gazdasági, hanem társadalmi szempontból is jelentős változást idéz elő, hiszen a város szerkezete és közösségi jellege is átalakul.

Ezzel összefüggésben egyre jelentősebb hatást gyakorol a fővárosra az Airbnb-jellegű lakáskiadások elterjedése. Következésképpen, a rövid távú bérbeadás népszerűsége miatt számos lakás szűnik meg állandó otthonként funkcionálni, és válik ideiglenes szálláshellyé. Ez a tendencia nemcsak a lakáspiacra van hatással, hanem hosszú távon a népesség szerkezetére is, hiszen a már említett tendencia azt mutatja, hogy a belső városrészekben megfigyelhető a népesség elöregedése és a lakosságcsere, valamint egyre több lakó dönt úgy, hogy elköltözik a turisztikai nyomás alatt álló területekről.

Az elvándorlás következtében a város egyes részei fokozatosan elveszítik eredeti lakófunkciójukat, és turisztikai zónákká alakulnak át, amelyek már kevéssé szolgálják a helyi közösségek igényeit. A témában jártas szakértők azonban azt is hangsúlyozták, hogy ez a trend nem magyar, vagy budapesti jellegzetesség, mivel hasonló folyamatok játszódnak le turisztikailag kiemelt városokban Európa- és világszerte.

A fizikai környezetet tekintve komoly gondot jelent a zaj- és hulladékterhelés növekedése. A megnövekedett látogatószám következtében Budapest frekventáltabb területein, különösen a belvárosban, komoly zajszennyezés tapasztalható, amely zavarja a lakók nyugalma és életminőségét. Ezzel párhuzamosan a hulladékkezelés is nehézségekbe ütközik: a kukák gyakran félóránként megtelnek olyan városrészekben, mint például a Várnegyed vagy a Kossuth tér környéke, ahol minden nap turisták tízezrei fordulnak meg. A rendszeres ürítés pedig ezzel a megnövekedett terheléssel nem minden esetben képes lépést tartani. A túlszűfolt közterek és az állandó forgalom következtében a környezeti állapot romlik, ami hosszú távon a város fenntarthatóságát is veszélyeztetheti.

Ahogy arra minden interjú során utalás történt, a turisták jelenléte közvetlenül is érinti a helyiek mindennapi mozgásterét és vásárlási szokásait. A Várnegyed és más kiemelt városrészek esetében megfigyelhető, hogy a vendéglátóhelyek és boltok árképzése a turisták pénztárcájához igazodik, figyelmen kívül hagyva a helyi lakosok vásárlóerejét. Ennek következményeként a helyiek kiszorulnak saját környezetükből, hiszen számukra megfizethetlenné válhatnak a szolgáltatások. A város ezen részein nem ritka az a jelenség sem, hogy a lakók nem találnak számukra elérhető árú termékeket vagy szolgáltatásokat, mivel az üzletek kínálata és árszintje teljes mértékben a turistákra van szabva. A helyi lakosság emiatt a külvárosokban található nagyobb élelmiszerboltok és bevásárlóközpontok gyakrabban történő felkeresésére szorul, ami kényelmetlenebb és hosszú távon erősítheti a belső kerületekből való kiköltözésre való hajlandóságot.

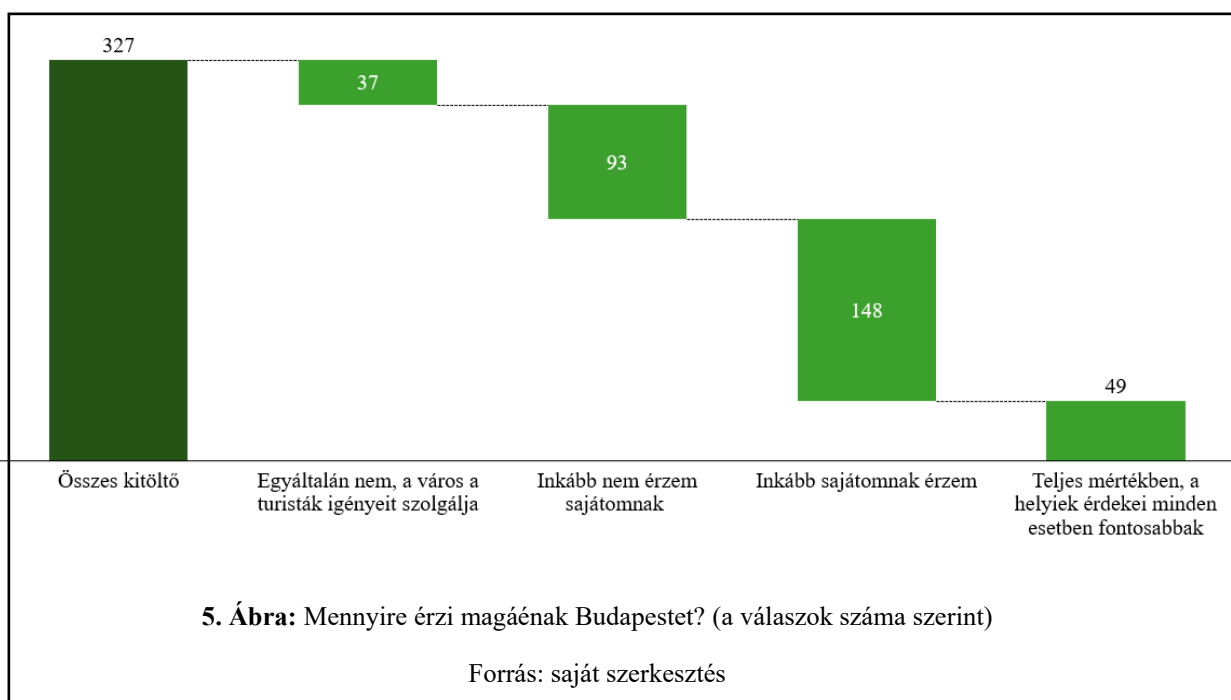
A közösségi közlekedés szintjén is megjelennek a turizmusból fakadó érzékelhető konfliktusok. Erre jó példa a Várban közlekedő 16-os busz, amely gyakran annyira zsúfolt, hogy a helyi lakosok nem tudnak felszállni rá. Ez a fajta túlterheltség nemcsak kényelmetlenséget okoz, hanem azt az érzést is erősíti a lakosságban, hogy a város prioritásai egyre inkább a turisták kiszolgálása felé tolódnak el, miközben a helyiek mindennapi igényei háttérbe szorulnak.

A kérdőíves adatgyűjtés eredményei is a fent felsorolt negatívumokat emelik ki a turizmus életminőségre gyakorolt hatásai közül. A 4. Ábrán látható, hogy a kitöltők több, mint 40%-a szerint az emelkedő árak számítanak a legfontosabb negatív következménynek, de a közterek rendezetlensége és koszosága, valamint a város turistákra irányuló fókuszja is gyakran említett problémák. A válaszadók alacsony hányada a szabadidős programok látogatókra szabottságát is megkérdőjelezhetőnek tartja a budapesti életminőség szempontjából. Az egyéb kategóriában kódolt adatok jelentős hányada pedig a túlszűfolttságot és a tömeg elviselhetetlenségét hangsúlyozza.

IV.3. Érdeklődések a helyi lakosság és a turisták között

A kérdőíves adatgyűjtés eredményeként kijelenthető, hogy a válaszadók többsége inkább magáénak érzi a várost, mint a turisták igényeit kiszolgálónak. Az 5. Ábra szemlélteti, hogy a kitöltők többsége egy négyes skálán értékelve Budapestről azt gondolja, hogy a helyi igények kiszolgálása jellemzőbb a városba látogatók érdekeinek védelmének.

Ugyan a fenti ábrán szereplő adatok bizakodásra adnak okot a helyi lakosság Budapest-percepciójával kapcsolatban, számos érdeklődés nehezíti a helyi lakosok és a turisták

mindennapos együttélés. Az elemzés ezen részében az érdekütközés legszembeötlőbb pontjait tekintem át és konkrét példákkal támasztom alá az érveket, melyek a turizmus szervezésének hiányosságaira mutatnak. A budapesti lakosság nézőpontjából problémásnak tűnő területek kezelése ugyanis nem csupán a helyiek, de a városba látogatók számára is kiemelt fontosságú.

Budapest turizmusa az elmúlt években jelentős átalakuláson ment keresztül, amelynek során a városi terek használata, a lakosság és a turisták viszonya, valamint az identitás és kultúra megőrzése egyre fontosabb kérdésekké váltak. A következőkben azokat a jelenségeket és problémákat veszem sorra, amelyek a főváros egyes területein tapasztalhatóak a turisztikai szektor bővülése nyomán.

Az V. és a VII. kerület városfejlesztéséért felelős szakértők egyetértettek abban, hogy az egyik legvitatottabb ügy a rakpartnyitás kérdése, amely jól tükrözi a különböző társadalmi csoportok eltérő városhasználati igényeit. A fiatalabb generációk általában támogatják a rakpart hétvégi megnyitását a gyalogosforgalom számára, mivel ez számukra közösségi és szabadidős térként szolgál. Ezzel szemben az idősebb generáció gyakran ellenzi az intézkedést, vélhetően a forgalomkorlátozásból és a megnövekedett zajból adódó kellemetlenségek miatt. A turisták körében népszerű programlehetőségnek számít a rakparton való tartózkodás, azonban a nyitott közterek használata számos problémát vet fel. Ilyen probléma, hogy a hétvégék után gyakori a szemét felhalmozódása és a rongálás, ami nemcsak a lakók, hanem a városüzemeltetés számára is kihívást jelent. Az V. kerületben emellett aggodalomra ad okot a Lánchíd közelében kialakuló 'buliövezet', hiszen már a rakpartnyitás kezdeti időszakában tapasztalhatóak voltak az V. kerület érintett olyan problémák, melyek a klasszikus bulinegyed, Belső-Erzsébetváros esetében jellemzőek.

Hasonló feszültségek tapasztalhatók az Október 6. utca példáján keresztül is, amely spontán módon alakult át gasztroutcává. Bár a vendéglátóhelyek megjelenése növeli a turisztikai vonzerőt és élénkíti a gazdaságot, a lakók akaratát figyelmen kívül hagyva történt a funkcióváltás. A lakosság számára ez zajjal, forgalomnövekedéssel és az élhető lakókörnyezet romlásával járhat együtt, ami újra előtérbe helyezi a dilemmát, miszerint a főváros valóban a városban élők igényeire fókuszál-e első sorban.

Az interjúk során továbbá a József Attila utca és a Hercegprímás utca is felmerült az érdekütközés példajaként hiszen az sarkán élő család panaszai is hasonló tendenciára világítanak rá. Az ő tapasztalataik alapján a tömeg jelenléte, a zaj és a szemét problémája szintén hozzájárul a lakóterület értékének és komfortérzetének csökkenéséhez. Ugyan ez a

példa kiragadottnak tűnhet, az interjú során hangsúlyt kapott a tény, hogy az ilyen és hasonló esetekben a panaszkodó lakosok nagy eséllyel több tucat vagy akár száz hasonlóan gondolkodó helyi lakos álláspontját is képviselik.

A városi közterek használatának dilemmáját tükrözi a parkolás és a teraszhasználat közötti feszültség is. Egyes elképzelések szerint az „intelligens utca” koncepciója kínálhat megoldást, amely szezonális váltást javasol: nyáron a közterek teraszként, télen pedig parkolóként funkcionálnának. Ez az elképzelés rugalmasságot és kompromisszumkészséget feltételez, ugyanakkor a megvalósításához jól kidolgozott szabályozásra és széles körű társadalmi egyeztetésre van szükség, amely a kétszintű budapesti önkormányzati struktúra rigiditása miatt komoly kihívás.

Mindezek mellett további problémát jelent a közterek és műemlékek szabályozatlan használata. A turisták a belvárosi kerületek kiemelt helyszínein gyakran ülnek a szobrokra, ami nemcsak az alkotások állapotát veszélyezteti, hanem kulturális szimbólumként is sérülhet az értékük. A köztereken elhelyezett szobrokhoz való viszony és a környezetük rendben tartása – különösen a szemét eldobálás megelőzése – a közösségi normák és a városi identitás részét képezik, amelyek meggyengülhetnek a túlzott és ellenőrizetlen turisztikai jelenlét következtében.

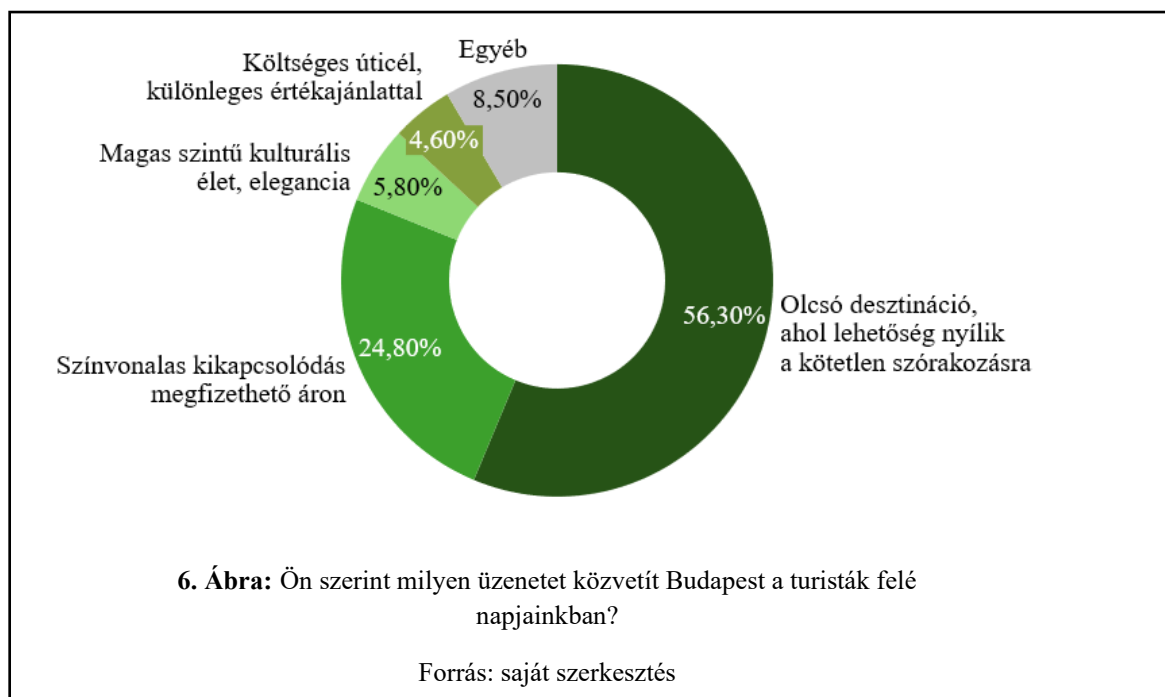
Végül, de nem utolsósorban, ahogy azt mindhárom szakértő megemlítette az interjúk során, a nyelvhasználat kérdése is fontos szempont Budapest turisztikai arculatában. A Gozsdu-udvar példája jól illusztrálja az identitásvesztés veszélyét, amikor a helyi vendéglátóegységekben dolgozók nem beszélnek a magyar nyelvet. Ez nemcsak a turisták kiszolgálására való egyoldalú fókuszra utal, hanem arra is, hogy a helyi lakosok idegenként érezhetik magukat saját városrészükben.

Konklúzióként kijelenthető, hogy a budapesti turizmus számos előnnyel jár, ugyanakkor komoly társadalmi és várostervezési kihívásokat is magában hordoz. A közterek, utcák és műemlékek használatának módja, a lakossági érdekek és a turisták igényei közötti egyensúly megteremtése, valamint a kulturális identitás megőrzése elengedhetetlenek a fenntartható városfejlődés érdekében. Az említett példák alapján világossá válik, hogy szükség van átgondolt, hosszú távú stratégiákra, amelyek figyelembe veszik a különböző társadalmi csoportok szempontjait, és megteremtik a harmonikus együttélés feltételeit egy élhető, mégis nyitott és vonzó városban.

IV.4. Városimázs: külső percepció és belső valóság feszültségei

A helyi lakosság és a városba látogatók Budapesttel kapcsolatos percepciójának ismeretében elemezhető egy olyan városimázs, mely a külsőpercepciót és a belülről tapasztalt városképet ötvözi és feltárja azon feszültségforrásokat, melyek a két dimenzió eltéréseiből erednek. A kutatás kevert módszertanával begyűjtött adatok és az ezekből elemzett eredmények választ adhatnak arra a kérdésre, hogy hogyan alakítható tudatosan a városimázs.

A helyi lakosság vizsgálata nagy mértékben rezonál a szakértői interjúk során gyűjtött információval. Ahogyan azt a 6. Ábra szemlélteti, a kérdőívet kitöltők abszolút többsége olyan olcsó desztinációnak tartja a fővárost, ahol lehetőség nyílik a kötetlen szórakozásra. A válaszadók további közel 25%-a kiemeli a megfizethetőséget és a színvonalas szórakozást. A magas szintű kulturális élet azonban az eleganciával párosítva a válaszadók csupán kevesebb, mint 6%-a szerint jellemzi Budapestet. A különleges értékajánlattal rendelkező, de költséges úti cél 4,5%-ot alig meghaladó arányban jelent meg a kérdőív eredményei között.

Összességében kijelenthető, hogy a budapestiek többsége úgy gondolja, hogy Budapest egy népszerű olcsó desztináció, ahol a kikapcsolódás és szórakozás átlagon felüli színvonalon biztosított. Ezzel az állásponttal szemben az interjúk során a megkérdezett szakértők egy árnyaltabb és sokkal heterogénebb képet vázoltak fel a külföldiek Budapest-percepciójával kapcsolatban, amely nem minden esetben azonosul a kérdőívet megválaszolók több, mint háromnegyedének álláspontjával.

A szakértők egybehangzó véleménye alapján a Budapestről kialakult külföldi kép jelentős hatással van arra, hogy milyen típusú vendégek érkeznek a városba. Az angolszász országokban például egyre inkább elterjedt az a percepció, hogy Budapest egy „olcsó desztináció, ahol semmi sem számít”, így körükben a fent bemutatott lakossági megítélés helyesnek értékelhető. Ez a fajta hozzáállás sok esetben a város olcsó alkohol- és szórakozási lehetőségeire, illetve a gyenge szabályozottságra épül, amely lehetővé teszi a turisták számára, hogy a saját hazájukban nem elfogadott viselkedési formákat itt bátran kipróbálják. Ebből a felfogásból következik az a mentalitás is, miszerint Budapesten bármit meg lehet tenni, ami elősegíti egy kellemetlen, gyakran tiszteletlen vendégkör megjelenését.

A VII. kerületi városfejlesztéssel foglalkozó szakértő elismerte, hogy az említett vendégkör elsősorban a belvárosi bulinegyedben koncentrálódik, ám mára világosan látható, hogy a jelenség hatásai átterjednek más városrészekre is. A túlzott zaj, a szemetelés, a vandalizmus, valamint a lakók életminőségének romlása fokozatosan megjelenik olyan területeken is, amelyek korábban nyugodt, lakóövezeti jelleget mutattak. A turizmus ilyen formája tehát nemcsak a közvetlen környezetet, hanem Budapest egészének élhetőségét veszélyeztetheti.

Mindezek ellenére Budapest számos olyan értékkel rendelkezik, amelyek sokféleképpen vonzóvá teszik a várost a turisták szemében és bővül az olyan látogatók aránya, akik első sorban a kultúra, az elegancia és a történelmi emlékhelyek miatt keresi fel a magyar fővárost. Kiemelkedő jelentőséggel bír Budapest történelmi múltja, amely folytonosságot szimbolizál a múlt és a jelen között. Ez különösen jól megjelenik a Várnegyedben, hiszen ahogyan azt a Várnegyedben tevékenykedő szakértői az interjú során feltárta, a Budai Vár nem csupán múzeumként vagy látványosságként funkcionál, de élő városi térként is, amely a történelmi rétegek és a mindennapi élet találkozási pontja. A Várban található 1000-1200 lakás nagyjából 3000 lakója között találunk olyan családokat, amelyek évszázadok óta a budai polgárvárost lakják. Ez az élő múlt különleges atmoszférát kölcsönöz a városrésznek és Budapest egészét megkülönbözteti a hasonló méretű európai nagyvárosoktól.

A kifelé mutatott kép horizontján az interjúk során a történelmi örökség mellett Budapest kulturális és gasztronómiai kínálatának sokszínűségét is kiemelték. A város fürdőkultúrája, a különleges építészeti megoldások, az adventi időszakban megrendezett karácsonyi vásárok, valamint az egyre színesedő gasztronómiai paletta mind hozzájárulnak ahhoz, hogy Budapest komplex élményt kínáljon a látogatóknak és árnyalja a 'legénybúcsú-turizmus' és az olcsó buliváros percepcióját. Ez a sokszínűség egyértelmű előnyt jelent a város turisztikai stratégiájában: lehetőséget biztosít arra, hogy eltérő érdeklődésű és életkorú turistákat is meg

tudjon szólítani, ezzel növelve a turizmus hozzáadott értékét és javítva a helyi lakosság és a turisták harmonikus együttélését.

A imázs bemutatott sokfélesége mindazonáltal nem kizárólag lehetőséget, de veszélyt is rejt magában, hiszen különböző turisztikai célcsoportok jelenléte gyakran eltérő városhasználati igényeket generál, amelyek konfliktusba kerülhetnek egymással, valamint a helyi lakosság elvárásaival is. Emellett a túlhasználat kérdése is egyre égetőbbé válik: bizonyos attrakciók – különösen a termálfürdők – a túlzott látogatószám miatt állapotromlásnak indultak. A fürdők elhasználódása, infrastruktúrájuk túlterhelése és a karbantartás elmaradása hosszú távon csökkentheti az egyik legfontosabb turisztikai vonzeró értékét, melyre a fürdőket fenntartó szervezetek nem minden esetben tudnak adekvát választ adni.

Budapest turizmusának jelenlegi helyzete tehát erős kettősséget mutat. Egyrészt jelentős lehetőségek rejlenek a város történelmi, kulturális és természeti adottságaiban, amelyek egyedi és változatos élményeket nyújtanak a látogatók számára, másrészt azonban a szabályozás hiánya, a kedvezőtlen vendégkör megjelenése, valamint a túlzott látogatói jelenlét okozta károk komoly fenyegetést jelentenek. A főváros jövőbeni fejlődése szempontjából kulcsfontosságú, hogy a turisztikai fejlesztések során egyszerre tartsák szem előtt Budapest értékeinek megőrzését, a lakosság érdekeinek védelmét, és a felelős, fenntartható városhasználat kialakítását. Az imázs tudatos formálása, a vendégek körének irányítása, valamint a közösségi terek és kulturális örökség védelme egyaránt nélkülözhetetlen lépések ezen cél eléréséhez.

V. Javaslatok

A kutatásom célja a budapesti lakosok és a fővárosba látogatók városimázs percepciójának feltérképezése és a közös és ütköző pontok azonosítása mellett az volt, hogy az eltérő percepciók elemek mentén kialakult konfliktus forrásokra kompetens és célzott megoldási javaslatokat tegyek. Az elemzés ezen fejezetében ezeknek a javaslatoknak a részletes leírása olvasható.

A bővülő budapesti turisztikai szektor miatt fellépő turista-helyi lakos várospercepciók ellentét egyre sürgetőbbé teszi a turizmus szabályozott, fenntartható mederbe terelését. A városvezetés célja nem a turizmus visszaszorítása, hanem az élmény fenntartása és a helyiek érdekeinek védelme mellett a látogatói élmény hosszú távú biztosítása kell hogy legyen, ezért a következő bekezdésekben olyan intézkedések és megközelítések bemutatása kap helyet, amelyek Budapest turizmusának tudatos és felelős irányítását célozzák meg.

A kutatás eredményeit figyelembe véve az egyik legfontosabb javaslat a szálláshelyszolgáltatások – különösen az Airbnb – szabályozása és bővítése. Az Airbnb tekintetében kerületenként eltérő szabályozás jellemző. Van olyan városrész, ahol egy társasház lakásainak legfeljebb 5%-a működhet rövid távú szálláshelyként, azaz például egy 40 lakásos épület esetében maximum 2 lakás. Ez az intézkedés nem tiltásként, hanem egyensúlyteremtő eszközként értelmezhető, melynek célja, hogy csökkentse a lakóövezetek túlturizmusból eredő terheit, miközben megőrzi az adott városrész lakhatóságát és társadalmi szerkezetét. A kétszintű önkormányzati rendszer ugyan helyi ügyekben hatékonynak bizonyulhat, az ilyen kérdésekben mindenképpen érdemes lehet integratív, a Fővárosi Önkormányzat szintjén megjelenő egységes szabályozási rendszer kialakítása.

Az Airbnb szolgáltatások elterjedése mindazonáltal nem a probléma, hanem a probléma tünete, hiszen a valódi hiányosság a megfelelő mennyiségű és minőségű szálláshely kérdésköre. Budapesten komoly probléma, hogy nincs elég szállodai férőhely, illetve magas szolgáltatási minőségű hotel, mely a konferenciaturizmus alacsony szintjéért is felelős. A fővárosba érkezők ezért gyakran keresnek Airbnb-szerű alternatívákat, melyek azonban nem szolgálják ki minden turista csoport igényeit és további szabályozási problémákhoz vezetnek. A helyzet megoldását minőségi és megfizethető szálláshelyek nagy számban történő megnyitása jelentheti vagy a meglévő épületállományra, vagy pedig új ingatlan komplexumokra támaszkodva.

Szintén a turizmus okozta túlterheltség enyhítését szolgálhatja az attrakciók terhelésének kiegyensúlyozása, vagyis a látogatók szétterelése a városon belül. Ez a javaslat kezelheti az olyan eseteket, melyre kiemelt példa a Várnegyed, amely jelenleg túlzott terhelés alatt áll, különösen a Halászbástya és a Szentháromság tér környékén. A Vár nem az egyetlen ilyen túlterhelt terület a városban, hiszen Budapest legnépszerűbb turisztikai helyszínei közé tartoznak egyéb 'forró pontok' is melyek hasonló problémákkal küszködnek. A zsúfoltság már nem kizárólag a látogatói élményt csökkenti, hanem a helyiek életminőségét is negatívan befolyásolja. Megoldásként mérlegelendő a város más részeinek bevonása a turisztikai körforgásba, amellyel egyrészt a turisztikai élmény diverzifikálható, másrészt a kiemelt helyszínek tehermentesíthetők. A bevonás új attrakciók megnyitásával, vagy a meglévők imázsának javításával lehetséges, ez utóbbi csupán marketingtevékenység kérdése.

Továbbá, mivel a lakosság szerepe kiemelkedő a turizmus fenntartható működtetésében, ezért a lakossági kompenzációk alkalmazása is ajánlatos. Ennek egyik példája lehet a helyi lakosok ingyenes belépésének biztosítása különböző turisztikai attrakcióknál, melyre bőséggel találunk nemzetközi példákat régiós összehasonlításban (Ausztria, Csehország), de európai szinten is

(skandináv városok). Ez az intézkedés egyrészt gesztusértékkel bírhat, amely elismeri a helyiek szerepét és türelmét, másrészt konkrét előnyöket is biztosít számukra, megerősítve a lakosság kötődését a történelmi városrészekhez és megakadályozva a belső kerületek elöregedését és kiürülését.

A turizmus fenntarthatóbbá tételének másik fontos elemét az imázsformálás képezi, amely már a turisták megérkezésének pillanatában megkezdődik. Ebben a tekintetben Budapest nem alkalmaz optimális gyakorlatokat, hiszen már a ferihegyi repülőtérre érkezve a város érdekeit nem szolgáló hirdetésekkel buzdítják a turistákat olyan gyakorlatokra, melyeket az elemzés során a helyi lakosságérdekeivel ellentétesként azonosítottam. A prosecco hajó és az év minden napján reggel hatig nyitva tartó Instant-Fogas komplexum népszerűsítése helyett olyan elhelyezett edukációs anyagokra – például a „viselkedj úgy, mint otthon” üzenet – lenne szükség, melyek a kulturált és felelős viselkedésre hívják fel a figyelmet. Ez a megközelítés közvetett módon formálja a városról kialakuló képet, elősegítve egy pozitív, tiszteletteljes vendégkultúra kialakulását.

A felsorolt javaslatok mind egy koncepciót járnak körbe: Budapest turisztikai helyzetének és a város-percepció javításához szükség van a lassú-turizmus (slow tourism) népszerűsítésére, amely a rohanás helyett az elmélyülést, az autentikus élmények keresését és a fenntartható városhasználatot helyezi előtérbe.

Mindezek mellett további javaslatként fogalmazható meg a közlekedési eszközök – különösen az e-rollerek – használatának szabályozása, hiszen a főváros célja az kell, hogy legyen, hogy ezek a járművek ne zavarják sem a gyalogos forgalmat, sem a tömegközlekedés működését. Mivel Budapest belvárosi közterei végesek, az e-rollerek kontroll nélküli terjedése akadályozhatja más közlekedési formák hatékony működését, valamint balesetveszélyt is jelenthet. Ezért szükséges egy olyan szabályozási rendszer kialakítása, amelyben az e-rollerek helye és használati módja világosan körülhatárolt.

Továbbá, a turisták megfelelő tájékoztatása kulcsfontosságú a pozitív élmények és a kulturális örökség tiszteletben tartása szempontjából. A hiteles idegenvezetés kérdése Budapesten hosszú ideje húzódogya, mivel a különböző magántársaságok központi szabályozás nélkül alkalmaznak 'önjelölt' idegenvezetőket akik sok esetben borralaló és ügyfélelégedettség növelés céljából hangzatos, de elferdített vagy hamis információkkal látják el a városba látogatókat, akik emiatt egy módosult és torz városimázssal találkoznak. A hiteles idegenvezetés és az információk ellenőrzött közlésének fejlesztése tehát kiemelt figyelmet

érdemel, mely szintén szabályozási hiányosságokra és nem anyagi forrás hiányaira hívja fel a figyelmet.

Budapest jövőbeli intézkedéseit a turizmus tekintetében részben nemzetközi példák alapján is előkészítheti. Prágában a turizmus minőségi alapra helyezése, a kocsmaturizmus felszámolása már korábban elkezdődött és sikeres stratégiának bizonyult. A tömegturizmus helyett a cseh főváros a minőségi, értékalapú turizmust helyezte előtérbe, mely utat minden bizonnyal a budapesti lakosság és városvezetés is szívesen követne. Ugyanakkor más városok példái figyelmeztetnek a nemzetközi példák másolásának korlátaira.. Bécs és több holland város esetében is látható, hogy a gyalogos- és kerékpáros közlekedés előnyben részesítése nem jelent minden körülmények között univerzális megoldást – különösen, ha nem illeszkedik a helyi sajátosságokhoz. A legfontosabb intő példa azonban Velence, ahol az extrém túrturizmus a város élhetőségének súlyos csökkenéséhez vezetett. Velence esetében a korlátok nélküli turizmus azt eredményezte, hogy a város mára jelentős részben elveszítette helyi lakosságát, és a belvárosi területek szinte kizárólag turisztikai funkciót töltenek be – ez a forgatókönyv mindenképpen elkerülendő Budapest számára.

Az elemzés összegzéseként leszögezhető, hogy Budapest turizmusa átgondolt szabályozás és hosszú távú stratégia révén válhat fenntarthatóvá. A feltárt eredmények és a javasolt intézkedések közös célja lehet, hogy a magyar főváros egyszerre legyen élhető a helyiek számára és élményteli, értékalapú desztináció a látogatók számára. Ehhez elengedhetetlen a szabályozás, az edukáció, az imázsfomálás és a nemzetközi tapasztalatok figyelembevétele. A főváros előtt álló kihívás nem kicsi, de az eddig tett lépések iránya egyértelmű: a turizmus nem cél, hanem eszköz lehet Budapest értékeinek megőrzésére és méltó bemutatására.

VII. Összegzés

A kutatás kevert módszertant alkalmaz mely alapján Budapest turisztikai arculatának komplex képe rajzolódik ki, amely egyszerre mutatja be a város turisztikai pozícióját, az aktuális trendeket és azok elméleti hátterét, valamint a helyi lakosság és a turisták Budapest-percepcióját. Az elemzésben az eredmények bemutatását pedig javaslatok megfogalmazása követett.

A főváros az elmúlt évtizedben stabil helyet vívott ki magának a városi desztinációk között, főként rövid városlátogatások célpontjaként. A turisták többsége hosszú hétvégékre érkezik, azonban megfigyelhető egy emelkedő tendencia a magasabb költségű, hosszabb időt eltöltő,

minőségi élményeket kereső látogatók körében is. Emellett Budapest egész éves úti céllá vált, különösen ősszel vonzza a módosabb turistákat, akik kevésbé zsúfolt, nyugodtabb környezetet keresnek. A turisztikai forgalom térben erősen koncentrálódik a belvárosi kerületekben (I., V., VI., VII.), ahol a főbb látványosságok, szálláshelyek és vendéglátóhelyek találhatóak. Ez a koncentráció azonban túlterheltséget, infrastruktúra-problémákat és konfliktusokat eredményez a helyi lakosság számára, csökkentve az adott területek élhetőségét. A vizsgált szakértők egyetértenek abban, hogy a város szimbolikus helyszínein – mint a Halászbástya, Parlament vagy Belső-Erzsébetváros – a tömegturizmus jelentős mértékű és hosszú távon rombolhatja ezek kulturális és közösségi értékét.

A turisták összetétele is változást mutat: a hagyományos európai vendégek mellett egyre több ázsiai, amerikai és újabban dél-amerikai utazó érkezik. Az utóbbi csoport megjelenése Budapest globális elérhetőségének növekedését jelzi. Míg az ázsiai turisták jellemzően szervezett, intenzív programokon vesznek részt, az amerikai vendégek gyakran visszatérők, kötődnek a városhoz, és mélyebb élményeket keresnek. A budapesti turizmus egyre diverzifikáltabbá válik, de a jövő kihívása a fenntarthatóság biztosítása lesz, hiszen az érkező vendégek számának, összetételének és térbeli eloszlásának tudatos irányítása szükséges annak érdekében, hogy a város és lakosai számára élhető maradjon, miközben a gazdasági előnyök is érvényesülnek.

A kutatás eredményei alapján a budapestiek többsége olcsó, szórakozási lehetőségekben gazdag úti célnak látja a várost, míg a szakértők szerint a külföldi turisták – különösen az angolszász országokból – gyakran „bulituristaként” tekintenek Budapestre, ahol a szabályozottság hiánya lehetővé teszi a lazább viselkedési formákat. Ez a szemlélet a belvárosi bulinegyedben koncentrálódik, de negatív hatásai – mint a zaj, vandalizmus és lakókörnyezet romlása – más városrészekre is áttérjedtek, veszélyeztetve a város élhetőségét.

Mindeközben Budapest kulturális, történelmi és gasztronómiai értékei jelentős turisztikai potenciált hordoznak. A Várnegyed például egyszerre turisztikai attrakció és élő városi tér, ahol évszázados helyi lakóközösség él, ami egyedi karaktert ad a városrésznek. A város sokszínűsége lehetővé teszi különböző érdeklődésű turisták megszólítását, árnyalva az „olcsó buliváros” képét, és hozzájárulhat a turizmus hozzáadott értékének növeléséhez.

Ugyanakkor ez a sokféleség konfliktusokat is generál: a különböző célcsoportok eltérő városhasználati igényei gyakran ütköznek egymással és a lakosság elvárásaival. További probléma a túlhasználat, különösen a termálfürdők esetében, melyek állapota romlik a túlzott turistaforgalom miatt. A város jövője érdekében elengedhetetlen a tudatos imázsformálás, a

látogatói kör irányítása, valamint a közösségi terek és kulturális örökség fenntartható védelme, hogy Budapest hosszú távon is vonzó, élhető és értékálló város maradjon.

Irodalomjegyzék

- Baloglu, S. &. (1999). A model of destination image formation. *Annals of Tourism Research*, 868–897.
- Beerli, A. &. (2004). Factors influencing destination image. *Annals of Tourism Research*, 657–681.
- Csapó, J. &. (2007). A kulturális turizmus jelentősége és szerepe napjaink idegenforgalmában. *Földrajzi Értesítő*, 291-301.
- Echtner, C. M. (1993). The measurement of destination image: An empirical assessment. *Journal of Travel Research*, 3–13.
- Hivatal, K. S. (2021). *Magyarország turizmusának és vendéglátásának helyzete, 2020*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Insch, A. &. (2015). Understanding resident city brand disengagement. *Journal of Place Management and Development*, 172-186.
- Pinke-Sziva, I., Smith, M. K., Berezvai, Z., & Coronel Padilla, M. (2020). Sustainable and competitive nightlife district? – Management of overtourism in Budapest. *Marketing & Menedzsment*, 55–63.
- Smith, M. K., Pinke-Sziva, I., & Olt, G. (2019). Overtourism and resident resistance in Budapest. *Tourism Planning & Development*.
- Smith, M. K., Pinke-Sziva, I., Berezvai, Z., & Buczkowska-Gołębek, K. (2022). The changing nature of the cultural tourist: Motivations, profiles and experiences of cultural tourists in Budapest. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 1–19.
- Stylidis, D. (2015). The role of place image dimensions in residents' support for tourism development. *International Journal of Tourism Research*.
- Stylidis, D. (2016). Residents' place image: A cluster analysis and its links to place attachment and support for tourism. *Tourism Management*, 494-505.